



Feminista fordítássorozatunk mot-  
tóját - A hallgatásod nem véd meg  
- Audre Lorde afroamerikai lesb-  
bikus feminista szerzőtől kölcsö-  
nőztük. A sorozatban különböző  
nemzetközi és romániai interszek-  
cionális, antirasszista és antikapita-  
lista feminista esszék, elemzések és  
manifesztumok magyar fordításait  
közöljük, melyek a cinkos csend  
helyett a meghallgatást, az elhallga-  
tás helyett a felszólalást és a párbe-  
szédet kívánják katalizálni.

bell hooks

# FEMINISTA POLITIKA





A Szabad Oldalak kollektíva tisztában van a fizikai könyvek ökológiai hatásával, ezért emlékeztetjük azt hogy:

### *Oszd meg*

a könyveid szeretteddel a családból vagy a közösségből.

### *Ajándékozd el*

a könyveket, amelyekre már nincs szükséged.

### *Ne dobd el*

soha a könyveket, még ha megrongálódtak sem. Valaki másnak örömet okozhat.

### *Javítsd meg*

Keríts időt, hogy megjavíts egy könyvet és adj esélyt, hogy másokhoz eljusson.

### *Csak azt vedd meg, amire szükséged van*

Ne vásárolj könyveket dísznek. Azt vedd meg, ami tényleg érdekel.



[pagini-libere.ro](http://pagini-libere.ro)

[facebook.com/editurapaginilibere](https://facebook.com/editurapaginilibere)

[instagram.com/paginilibere](https://instagram.com/paginilibere)

[editurapaginilibere@protonmail.com](mailto:editurapaginilibere@protonmail.com)



[aszem.info](http://aszem.info)

[facebook.com/aszempont](https://facebook.com/aszempont)

[aszempont@gmail.com](mailto:aszempont@gmail.com)

## A Pagine Libere (Szabad Oldalak) egy anarchista kiadó.

Decentralizált, autonóm és horizontálisan szerveződő kollektíva. Román és – alkalomadtán – más nyelvű nyomtatványaink (könyvek, brosúrák, fanzinek) kiadásával az a célunk, hogy a jelenlegi kapitalista és autoritárius rendszernek ellenállni képes személeteket és gyakorlatokat népszerűsítsünk, ösztönözzünk.

A libertárius hagyományban a pamflet, a rejtve és titkon nyomtatott kiadványok gyakran közkezen forogtak, szabadon. A Pagine Libere Kiadó folytatni kívánja ezt a hagyományt és arra bátorít mindenkit, hogy használja, adaptálja és – ha indokolt – módosítsa szövegeinket. Az egyetlen kitétel az, hogy mindez ne kereskedelmi célból történjen. Arra kérjük azokat, akik az általunk kiadott anyagokat vagy az azokból kiragadott részleteket használják, amennyiben lehetséges, jelezzék a forrást.

A szem egy önszerveződő és nem hierarchikus romániai, magyar nyelvű társadalomkritikai és kulturális online folyóirat.

Elméleti, tudományos és kritikai publikációinkon keresztül szociális problémákra igyekszünk reflektálni. Erdélyi folyóiratként abban a sajátos helyzetben vagyunk, amely lehetővé teszi, hogy összekötő kapocsként működhessünk a magyar és a román kritikai kultúra, valamint a határon inneni és túli magyar nyelvterületek és más európai kritikai kezdeményezések, publikációs felületek és politikailag aktív csoportok között.

## Már megjelent:

### BROSÚRÁK:

#### *I. Románul*

- *A. Răvășel* – Mircea Rosetti
- *Adrian Tătăran* – Panait Mușoiu
- *Andie Nordgren* – Anarhia relațională (introducere de *hopancarusel*)
- *bell books* – Să înțelegem patriarhatul
- *Colin Ward* – Anarhismul ca teorie a organizării
- *CrimethInc* – Tot vs. Acțiune Directă
- *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – piticul comunist
- *David Graeber* – Ești un anarhist? Răspunsul te-ar putea surprinde!
- *Dennis Fox* – Anarhism și psihologie
- *Necunoscut* – Slogane din mai 68
- *Emma Goldman* – Căsătorie și iubire
- *Emma Goldman* – Gelozia: cauze și posibile remedii
- *Emma Goldman* – Nu există Comunism în URSS
- *Errico Malatesta* – Anarhia
- *Giorgio Agamben* – De la un stat al controlului către un praxis al puterii destituite
- *Institutul pentru Studii Anarhiste* – Genul
- *Ionuț-Valentin Cucu* – Kurzii, între naționalism identitar și federalism libertar
- *Martin Veith* – Neobosit! Iuliu Neagu-Negulescu
- *M.E.K.A.N.* – Demoni Dansatori: cugetări provizorii asupra mișcării free party siciliene
- *Mihail Bakunin* – Catehism revoluționar
- *Murray Bookchin* – Municipalismul libertar
- *Philip Richlin* – 10 reguli pentru o societate non-violentă
- *Piotr Kropotkin* – Ordinea

- *Robert Graham* – Ideea generală a Revoluției la Proudhon
- *Veda Popovici* – Poliția Ucide! Practici și principii pentru o solidaritate feminină anti-represivă
- *Vlad Brătuleanu* – Anarhismul în România

#### *II. Magyarul*

- *bell books* – Feminista politika
- *Giorgio Agamben* – Az ellenőrző államtól a destituáló hatalom praxisáig
- *Murray Bookchin* – Libertárius municipalizmus

#### *III. Angolul*

- *Cosmin Koszor-Codrea* – Science popularization and Romanian anarchism in the nineteenth century
- *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – the Communist Pipsqueak
- *M.E.K.A.N.* – Ecstasy in the time of cholera
- *Vlad Brătuleanu* – A Brief History of Anarchism in Romania

#### *IV. Franciául*

- *Veda Popovici* – La Police assassine ! Pratiques et principes pour une solidarité féministe contre la répression.

### KÖNYVEK:

#### *I. Románul*

- Nicolas Trifon: un parcurs libertar internaționalist – interviuri
- *Iuliu Neagu-Negulescu* – Arimania
- *Mihail Bakunin* – Dumnezeu și Statul

## HOL TARTUNK MA?

Egyszerűen fogalmazva: a feminizmus egy olyan mozgalom, amely azért jött létre, hogy véget vessen a szexizmusnak, a szexista kizsákmányolásnak és elnyomásnak. Több mint tíz évvel ezelőtt egy ilyesfajta feminizmusmeghatározást javasoltam a *Feminist Theory: From Margin to Center* című munkámban. Abban az időben azt reméltem, hogy ez egy olyan közös definícióvá fog válni, amit majd mindenki használni fog. Azért szerettem ezt a meghatározást, mert nem azt implikálta, hogy a férfi lenne az ellenség. A szexizmus problémaként való azonosítása a feminizmus lényegére utal. Gyakorlatilag ez egy olyan meghatározás, amely magában foglalja, hogy mindenféle szexista gondolkodásmód és megnyilvánulás problémát jelent, függetlenül attól, hogy nő, férfi, gyerek vagy felnőtt követi el. Továbbá ahhoz is elég átfogó, hogy beleértjük a szexizmus szisztematikus, intézményesített megnyilvánulási formáját is. Ez egy nyitva hagyott definíció. A feminizmus megértéséhez azonban feltétlenül meg kell értenünk a szexizmust is.

A legtöbb ember nem érti, hogy mit jelent a szexizmus, még a feminista politika<sup>1</sup> mai szószólói sem, vagy ha értik is, nem gondolják úgy, hogy problémát jelentene. Nagyon sokan úgy hiszik, a feminizmus mindig és csakis olyan nők-

---

1. Ebben a kontextusban a szerző, úgy tűnik, a politika fogalmát nem csupán a társadalom egyik részrendszerének megnevezésére, egyfajta szakmai gyakorlatra alkalmazza, hanem egyszerűen mind komplex kritikai és performatív aktusok összességét is érti alatta. (*ford. megj.*)

ről szól, akik egyenlőek akarnak lenni a férfiakkal. Ezen emberek nagy többsége férfiellenesnek tartja a feminizmust. A feminista politikával kapcsolatos félreértéseik azt tükrözik, hogy közülük a legtöbben a patriarchális tömegmédián keresztül szereznek ismereteket a feminizmusról. Az a fajta feminizmus, amiről ők hallanak, olyan nők által van megjelenítve, akik elsősorban a nemek közti egyenlőség mellett kötelezték el magukat – ami a munkabérek kiegyenlítését, olykor meg a háztartási munkák és a szülői feladatok megosztását jelenti. Azt látják, hogy ezek a nők általában fehérek és kiváltságos anyagi helyzetben élnek. A tömegmédiából azt hallják, hogy a nők felszabadítása főként arra helyezi a hangsúlyt, hogy szabadon végeztethessenek abortuszt, lehessenek leszbikusok, tiltakozhassanak a nemi és a családon belüli erőszak ellen. A fent említettek közül a legtöbben a méltányos bérezés kérdésével egyet is értenek – azonos munkáért azonos fizetést.

Amíg társadalmunk továbbra is elsősorban „keresztény” kultúra marad, addig rengetegen fognak ez után is abban a hitben élni, hogy Isten rendelte úgy, hogy egy háztartáson belül a nő alá legyen rendelve a férfinak. A köztudatban élő családmodell, amelynek alapja, hogy a férfi dominanciája – attól függetlenül, hogy valójában jelen van-e otthon vagy sem – megingathatatlan, továbbra is uralkodó nézetnek látszik, annak ellenére, hogy ma már rengeteg nő áll munkába, illetve sok családot egyedüli kenyérkeresőként nők tartanak fent.

Valóban volt a korai feminista aktivistákban egy jó adag ellenérzés a férfiakkal szemben, akiknek a dominanciájára haraggal válaszoltak. Ez a fajta düh abból az igazságtalanságérzetből származott, ami a nők felszabadítására törekvő mozgalom kezdeti lendületét is adta. Az első feminista aktivisták (akik többségében fehérek voltak) öntudatra ébredése összekapcsolható azzal a jelenséggel, amikor első ízben kérdeztek rá a férfidominancia természetére, olyan férfiakkal kapcsolatban, akikkel együtt dolgoztak a társadalmi elnyomás, illetve a rasszizmus ellen küzdő mozgalmakban. Ezek a férfiak a szabadság fontosságát hangoztatták a világnak, miközben a velük együtt dolgozó nőknek alárendelt beosztást szántak. Akár a fehér nők harcoltak a szocializmusért, a

Szerezzük vissza őket! Osszuk meg őket! Kezdjük előlről! Legyenek pólóink, öntapadós matricáink, képeslapjaink, hip-hop zenénk, televízió- és rádió-reklámjaink, reklámok és hirdetőtáblák mindenhol, és mindenféle nyomtatott anyag, ami elmondja a világnak, hogy mi a feminizmus! Megoszthatjuk azt az egyszerű, mégis erőteljes üzenetet, hogy a feminizmus egy olyan mozgalom, amely a szexista elnyomás eltörlése érdekében jött létre. Kezdjük itt! Kezdődjön el újra a mozgalom!

*A fenti szöveg bell hooks Feminism is for everybody. Passionate Politics című kötetének első fejezete. Benke András fordítása*

szegény nők alárendeléséhez, nem csupán szövetségre léptek a fennálló patriarchátussal és az azzal együtt járó szexizmussal, de arra is feljogosították magukat, hogy kettős életet éljenek – ha akarnak, egyenlők lehetnek a férfiakkal a munkaerőpiacon és otthon egyaránt. Amennyiben leszbikusok, megvan az a privilégiumuk, hogy a munkahelyen egyenlők legyenek a férfiakkal, társadalmi osztályuk erejét pedig felhasználhatják arra, hogy magánszférájukban minimálisan vagy egyáltalán ne érintkezzenek velük.

A feminizmus életmódként értelmezett fogalma megnyitotta azt a lehetőséget, hogy annyi verzió létezhesen belőle, ahány nő van. A politikát szép lassan eltávolították a feminizmusból. Ezzel együtt pedig eluralkodott az a feltételezés, hogy nem számít, mi egy nő politikai állásfoglalása, akár konzervatív, akár liberális, beillesztheti a feminizmust a már létező életmódjába. Nyilvánvalóan ez a fajta gondolkodásmód sokkal elfogadhatóbbá tette a feminizmust, hiszen az alapjául szolgáló feltételezés az, hogy a nők anélkül is lehetnek feministák, hogy alapvetően meg kéne kérdőjelezniük, vagy meg kéne változtatniuk magukat vagy kultúrájukat. Vegyük például az abortusz kérdését. Amennyiben a feminizmus egy olyan mozgalom, amely azért jött létre, hogy megszüntesse a szexista elnyomást, és a nemzessel kapcsolatos jogoktól való megfosztást a szexista elnyomás egyik formájának tartjuk, akkor valaki nem lehet egy időben feminista és ellenezheti a szabad döntés jogát. Egy nő ragaszkodhat ahhoz, hogy neki soha nem lesz abortusza, eközben pedig támogathatja azt a jogot is, hogy a nők maguk dönthessenek erről a kérdéstről, így még lehet a feminista politika szószólója. Azonban nem lehet abortuszellenes és a feminizmus támogatója egy időben. Egyidejűleg nem létezhet egy olyan fogalom is, mint a „power feminism”<sup>2</sup>, ha az elképzelés saját erejét mások kizsákmányolásából és elnyomásából nyeri.

A feminista politika egyre csak veszít lendületéből, mert a feminista mozgalom elvesztette az egyértelmű definícióit. Megvannak még azok a definícióink.

2. A feminista mozgalom egy olyan formája, amely azt hangsúlyozza, hogy a nőknek ki kell lépniük az áldozatszerepből. Egy individuális, szubjektív döntésen alapuló mozzanatot tesz a nők (ön)felszabadításának premisszájává. (ford. megj.)

fekete nők a polgárjogokért és a feketék szabadságjogaiért, vagy az amerikai őslakos nők a saját etnikumuk jogaiért, nyilvánvaló volt, hogy a férfiak akartak vezetni és elvárták, hogy a nők kövessék őket. Ezekben a radikális, szabadságjogokért folytatott harcokban való részvétel ébresztette fel a lázadó és ellenálló szellemiséget a progresszív eszméket valló nőkben, illetve vezette őket a nők felszabadításának korabeli mozgalma felé.

Ahogy a korabeli feminizmus fejlődött, és a nők felismerték, hogy társadalmunkban nem a férfiak jelentik a szexista gondolkodás- és viselkedésmódot fenntartó egyedüli csoportot – hogy a nők ugyanúgy lehetnek szexisták –, többé nem a férfiakkal szemben tanúsított ellenérzés formálta a mozgalom öntudatát. A hangsúly áthelyeződött a nemek közti igazságosság megteremtésének kérdésére. Azonban a nők nem tudnak összefogni a feminizmus támogatásának érdekében anélkül, hogy ne kerüljenek szembe a szexista gondolkodásmóddal. Ez a fajta testvériség (sisterhood) addig nem tud igazán erőteljes lenni, amíg ezek a nők egymással versengenek és háborúznak. A női testvériség utópista vízióját, ami azon alapult, hogy valamilyen módon minden egyes nő férfelyomás alatt áll, a különböző társadalmi osztályokról és rasszokról folytatott viták rombolták szét. A társadalmi osztályok közötti különbségekről folytatott viták már nagyon korán megjelentek a korabeli feminizmusban, megelőzve a rasszokkal kapcsolatos vitákat. Diana Press forradalminak nevezhető betekintést nyújtott a nők közötti társadalmi különbségekről *Class and Feminism* című esszéjében, már a '70-es évek közepén. Ezek a viták nem tették triviálissá azt a meggyőződést, hogy „a testvériség erős”. Egyszerűen csak kihangsúlyozták, hogy ebben a küzdelemben csakis akkor lehetünk testvérek, ha szembenézünk a kizsákmányolás szexuális, osztálybeli és rassz szerint szerveződő folyamataival, amelyeket nők követnek el más nők ellen. Ezen kívül pedig létrehozunk egy olyan politikai platformot, amelyet ezeknek a különbözőségeknek szentelünk.

A kezdetektől fogva voltak olyan egyedülálló fekete nők, akik aktív szerepet vállaltak a feminista mozgalomban, viszont a mozgalom „sztárjai” nem ők

lettek, nem keltették fel a tömegmédiá érdeklődését. A feminizmusban résztvevő, egyedülálló fekete nők gyakran forradalmár feministák voltak (ahogy sok fehér leszbikus is). Így máris összetűzésbe kerültek a reformokat propagáló feministákkal, akik egy olyan képet akartak közvetíteni a feminizmusról, mint ami kizárólag egy olyan mozgalom, ahol nők és férfiak közösen küzdenek a nemek közti egyenlőségért egy már meglévő rendszeren belül. A fekete nők (és szövetségeseik) tudatában voltak annak, hogy sosem érhetik el az egyenlőséget az uralkodó fehér, elnyomó, kapitalista patriarchátusban, még jóval azelőtt, hogy feminista körökben a rassz kérdése egyáltalán problematizálva lett volna.

A feminista mozgalom már a kezdetektől polarizált volt. A reformokat propagálók a nemek közti egyenlőséget hangsúlyozták. A forradalmi gondolkodók azonban nem csupán a meglévő struktúrán akartak módosítani, annak érdekében, hogy a nőknek több joga legyen. Mi át akartuk alakítani azt a rendszert, véget akartunk vetni a patriarchátusnak és a szexizmusnak. Mivel a patriarchális tömegmédiá nem volt érdekelt egy forradalmibb koncepció bemutatásában, ez a fajta elképzelés soha nem kapott figyelmet a mainstream sajtóban. A „nők felszabadításával” fémjelzett gondolkodásmódot foglyul ejtette és még ma is fogva tartja az a nyilvánosan elterjedt elképzelés, amely olyan nőket reprezentál, akik azt szeretnék, ami a férfiaknak már megadatott. Ezt az elképzelést pedig könnyebb volt megvalósítani. Nemzetünk gazdaságában bekövetkező olyan változások, mint a gazdasági válság, a munkahelyek elvesztése stb., lehetővé tették, hogy széles körben elfogadottá váljon a nemek közti egyenlőség elismerése a munkaerőpiacon.

A rasszizmus realitásából kiindulva logikusnak tűnt, hogy a fehér férfiak talán azért voltak sokkal készségesebbek, amikor a nők jogainak megadásáról volt szó, mert ezzel valójában a fehér szupremácia fenntartását is szolgálták. Nem felejthetjük el, hogy a fehér nők a polgárjogok megadása után kezdtek több szabadságjogot követelni maguknak. Pontosan akkor, amikor a faji megkülönböztetés véget ért, és a feketék – főként férfiak – a fehér férfiakkal egyenlők lehettek volna a munkaerőpiacon. Az a fajta, reformokat propagáló

feminista gondolkodás, amely arra helyezte a hangsúlyt, hogy egyenlő jogokat követeljen a munkaerőpiacon, beárnyékolta a korabeli feminizmus radikális alapjait, amely legalább annyira követelt reformokat, mint amennyire társadalmunk teljes újrastrukturálását is, annak érdekében, hogy az alapvetően szexizmus-ellenes legyen.

A legtöbb nő – aki főként fehér és kiváltságos – meg sem akarja fontolni a forradalmi feminista elképzeléseket azok után, hogy az uralkodó szociális struktúrán belül gazdaságilag előnyösebb helyzetbe került. Ironikus, hogy a forradalmi feminista gondolkodást leginkább akadémiai körökben fogadták el és karolták fel. Ezekben a körökben a forradalmi feminista teóriák továbbfejlődtek, de a nagyközönség számára nem váltak elérhetőkké. Kiváltságos diskurzusok lettek és maradtak, irodalmilag képzett, tanult, általában anyagiilag privilegizált helyzetben levő emberek számára. Az olyan munkák, mint például a *Feminist Theory: From Margin to Center*, amelyek egyfajta felszabadító rálátást nyújthatnának a feminizmus alakulására, soha nem kapták meg a mainstream figyelmet. Rengetegen még csak nem is hallottak erről a könyvről. Nem utasítják vissza a könyv üzenetét; fogalmuk sincs róla, hogy mi az üzenete.

Amíg a mainstream, fehér, elnyomó, kapitalista patriarchátusnak az volt az érdeke, hogy elfojtsa a vizionárius feminista gondolkodást – ami nem volt férfiellenes, illetve nem azzal volt elfoglalva, hogy a nőknek joguk legyen olyanoknak lenni, mint a férfiaknak –, addig a reformokat propagáló feministák szintén azon fáradoztak, hogy elhallgattassák ezeket a hangokat. A reformista feminizmus számukra a társadalmi mobilitáshoz vezető úttá vált. Szakíthattak a munkaerőpiacon belül uralkodó férfidominanciával, valamint életvitelükben is egyre önállóbbak lettek. A szexizmus nem ért véget, szabadságukat a már létező rendszer keretein belül maximalizálhatták. Továbbá arra is számíthattak, hogy létezik egy olyan kizsákmányolt és alárendelt nőkből álló társadalmi osztály, akik majd elvégzik azokat a piszkos munkákat, amelyeket ők elutasítanak. Azzal, hogy ezt elfogadták, és valójában hozzájárultak a munkásosztálybeli,